

קביעת מטרות ותחומים מרכזיים לרפורמה בתחום התכנון ורישוי הבניה התייחסות להצעת ההחלטה, ו.שרים לשיפור ויעול תחום התכנון והבניה 30.9.09

א. כללי

1. הצעת ההחלטה כוללת שינויים דרסטיים קודם שמופו הבעיות עימן יש להתמודד: ביניהן הגורמים לאי מימושן של 200,000 יחידות דיור שאושרו וטרם מומשו, עיכובים בשלבי הרישוי, עיכובים בתכנון הנגרמים על ידי היזם, והתמודדות עם השאלה האם אכן נגרם עיכוב הליכים מיותר על ידי הוועדות המחוזיות. קודם שתבוצע בחינה זו, ביצוע קיצורים וקיצוצים בוועדות התכנון המחוזיות עתיד לא רק שלא לפתור את הבעיות הקיימות, אלא אף ליצור בעיות חדשות שרישומן יישאר על דמות הארץ ועל איכות חיינו עוד שנים רבות!

2. במשרד הפנים גובשה לא מכבר הצעה לרפורמה בחוק התכנון והבניה, תיקון 90 לחוק, לאחר עבודת רקע מעמיקה ובכלל זה השוואה לנעשה במדינות אחרות, וקיומם תהליך התייעצות עם קבוצות עניין שונות ומומחים. הרפורמה מנוסחת כבר בדמות הצעת חוק, ועונה היעדים המוצעים ברפורמה הנוכחית, ובכלל זה הרחבה משמעותית של סמכויות הוועדות המקומיות, תוך יצירת איזונים נדרשים - וזאת מבלי לחשוף את מערכת התכנון לנזקים הגלומים בהצעת ההחלטה הנוכחית. לכן מוצע לקדם את שינוי 90 לחוק.

3. הכלל "תכנית אחת תאושר בוועדה אחת" יגרום לפגיעה אנושה באיכות החיים והסביבה: הצעת ההחלטה קובעת כי ככלל "תכנית אחת תאושר בוועדה אחת", (ס' 3ב) בהצעה. יחד עם ההצעה לביטול הוועדות המחוזיות והעברת סמכויות נרחבות לוועדות המקומיות (ס' 3 בס"ק 1,2) – הדבר ימיט חורבן על מערכת התכנון בישראל, וסופו שיפגע אנושות באיכות התכנון ובאיכות חיינו. זאת מהסיבות הבאות:

- **ראייה צרה במקום ראייה מרחבית כוללת:** קבלת ההחלטות בוועדות המקומיות מושפעת משיקולים מקומיים וקצרי טווח. כתוצאה מכך ייפגעו: התכנון המטרופוליני, תיאום בין רשויות וראייה מרחבית כוללת, תכנון ארוך טווח. עתידנו במדינה העומדת להיות הצפופה במדינות המערב – מחייב תכנון כולל! הגנה על איכות החיים והסביבה, שמירה על עושר המינים ומגוון בתי הגידול המתקיימים בארץ – תתקיים רק בתכנון כולל מחייב עם ראייה ארוכת טווח.
- **שחיתות:** בוועדות התכנון מתקבלות החלטות משמעותיות הנוגעות לחלוקת משאבים והענקת זכויות, ומשום כך מערכת התכנון חשופה לשחיתות. אם ייושם העיקרון של "תכנית אחת בוועדה אחת" - תוחמר עד מאוד הסכנה לשחיתות. היותה של מערכת התכנון היררכית, בו כל רמה מבקרת את זו שתחתיה – מצמצמת מאוד את היכולת למעשי שחיתות.
- הנסיון מלמד כי חלק גדול מן הרעות החולות של מערכת התכנון מצוי דווקא בוועדות המקומיות – פוליטיזציה, שחיתות וחוסר יכולת לאכוף את חוקי התכנון והבניה. זאת בשל הקשר הבעייתי בין נבחרי ציבור לבין ציבור בוחריו. מציאות זו תוארה בשורה של דוח"ות ועבודות. בהתעלמות מוחלטת מתמונת המצב – מוצע דווקא להגדיל את סמכויותיהן של וועדות אלו!
- **ביטול הוועדות המחוזיות הוא צעד דרסטי ומסוכן:** הוועדות המחוזיות מהוות בלם וגורם מאזן הכולל נציגי משרדי הממשלה, אנשי מקצוע, נציגי שלטון מקומי, נציגי הארגונים המקצועיים העוסקים בתכנון ונציגי ארגוני הסביבה. הוועדות המחוזיות הן המבטיחות תכנון כולל באמצעות אישורן של תכניות מתאר כוללות וראייה מטרופולינית. תכניות רבות המתאשרות בוועדה המקומית בקלות, נדחות או נעשים בהן תיקונים על ידי הוועדות המחוזיות, כמו למשל תוכניות במרחב העירוני עם צפיפויות בנייה קיצוניות, או תוכניות המשנות ייעוד של שטחים חקלאיים לבניה.
- **העברת סמכויות לוועדות המקומיות תגביר את הפער הקיים ממילא בין הרשויות,** שכן רשויות שעומדים לרשותם אמצעים יוכלו לקדם תכנון איכותי וליצור מלאי תכנון רבים, בעוד רשויות דלות אמצעים יוותרו מאחור.

4. **שקיפות ושיתוף ציבור בהליכי תכנון הם מאבני היסוד של מערכת תכנון בריאה ואיכותית, ואינם מוזכרים כלל בהצעת ההחלטה.** מעורבות הציבור בהליכי קבלת החלטות בישראל מפגרת מאוד אחרי המקובל במדינות המערב. ההחלטה אינה כוללת ולו מילה בנושאים אלו. יתרה מזו –

המבנה המסתמן של מערכת התכנון אף יחמיר את המצב, שכן כל קבלת ההחלטות תתקז לזוועדה אחת בלבד הנשלטת על ידי נציגים פוליטיים!

ב. הערות לנוסח הצעת ההחלטה

להלן הערות מרכזיות לנוסח לדיון בוועדת השרים:

1. סעיף 1, מטרות הרפורמה: להוסיף סעיף ובו ייאמר "להגביר את מעורבות הציבור בהליכי התכנון ואת שקיפות מערכת התכנון".
2. סעיף 2 במקום הנוסח הנוכחי יכתב כי ההצעות לשינוי חוק התכנון והבניה יתבססו על תזכיר חוק התכנון והבניה מיום 20.11.2008 (תיקון 90 לחוק התכנון והבניה), ועל ניתוח הבעיות והערכובים הקיימים כיום בתכנון, ברישוי ובמימוש המלאי התכנוני.
3. סעיף 3 ב –
 - למחוק את המילים "שככלל, תכנית אחת תאושר בוועדה אחת".
 - בס"ק (1) להוסיף בסוף המשפט "על בסיס ההסדר המוצע בתיקון 90 לחוק התכנון והבניה"
 - ס"ק 2,3,4 למחוק.
4. ס' 3 ג ס"ק 3 מוצע למחוק. הסבר: ישנה חשיבות כי נציגי משרדי הממשלה במוסדות התכנון ייצגו נאמנה את התחום המקצועי עליו אמון המשרד אותו הם מייצגים. הצגת עמדה ממשלתית אחידה בכל נושא תפגע באיכות התכנון, ותגרום לכך כי קבלת ההחלטות תהיה מונעת משיקולים פוליטיים בעיקרם.

דברי ההסבר:

בסעיף "השפעות אפשריות להחלטה (כלכלה, חברה, סביבה וממשל) נכתב "אין". לשינוי כה דרסטי במערכת התכנון ישנה השפעה עצומה על כל תחומי החיים, ולטווחי זמן ארוכים, שכן כל החלטה תכנונית חורצת גורלות לשנים ארוכות!.

חלופות להצעת החלטה – נכתב "אין", זאת בעוד תיקון 90 לחוק התכנון והבניה מציב חלופה מאוזנת הנותנת מענה למטרות הרפורמה.